

Byla C-681/21

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2021 m. lapkričio 11 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Verwaltungsgerichtshof (Austrija)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2021 m. spalio 11 d.

Institucija kasatorė:

Versicherungsanstalt öffentlich Bediensteter, Eisenbahnen und Bergbau

dalyvaujant:

B

Pagrindinės bylos dalykas

Senatvės pensija – Pensijos indeksavimas – Diskriminavimas dėl amžiaus

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aiškinimas, SESV 267 straipsnis

Prejudicinis klausimas

Ar 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, 2 straipsnio 1 dalis bei 2 dalies a punktas ir 6 straipsnio 1 dalis, taip pat teisinio saugumo, įgytų teisių paisymo ir Sąjungos teisės veiksmingumo principai turi būti aiškinami taip, kad juos pažeidžia tokia nacionalinės teisės nuostata, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal kurią anksčiau privilegijuotai valstybės tarnautojų grupei dėl pensijų indeksavimo priklausančios teisės į pensijos sumas

panaikinamos atgaline data, ir dėl to (dėl anksčiau buvusios privilegijuotos grupės panaikinimo atgaline data nuo šiol prilyginant ją anksčiau buvusiai neprivilegijuotai grupei) ir anksčiau buvusi neprivilegijuota valstybės tarnautojų grupė ne(be) turi dėl pensijų indeksavimo jiems priklausančių teisių į pensijos sumas, į kurias pastaroji grupė būtų turėjusi teisę dėl jau (kelis kartus) teismų konstatuoto diskriminavimo dėl amžiaus, jeigu Sąjungos teisę pažeidžianti nacionalinės teisės nuostata būtų buvusi netaikyta siekiant tokio pat požiūrio kaip ir į anksčiau buvusią privilegijuotą grupę?

Nurodomi Bendrijos teisės aktai

2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus

Nurodomi nacionalinės teisės aktai

1965 m. lapkričio 18 d. *Bundesgesetz über die Pensionsansprüche der Bundesbeamten, ihrer Hinterbliebenen und Angehörigen (Pensionsgesetz 1965*, Federalinių valstybės tarnautojų, jų našlių ir jų šeimos narių teisių į pensiją federalinis įstatymas, toliau – PG 1965), 41 straipsnio 1–3 dalys

PG 1965, iš dalies pakeisto *Bundesgesetz* (Federalinis įstatymas, *BGBI. I*, Nr. 111/2010), 41 straipsnyje nustatyta:

„Būsimų šio federalinio įstatymo pakeitimų poveikis ir periodinių išmokų indeksavimas

<...>

3. Iki 1955 m. sausio 1 d. gimusių valstybės tarnautojų, kurie 2006 m. gruodžio 31 d. ėjo tarnybą, pensijos arba su pensijomis susijusios išmokos pirmus tris kartus indeksuojamos ASVG [*Allgemeines Sozialversicherungsgesetz* (Bendrasis socialinio draudimo įstatymas), toliau – ASVG] 634 straipsnio 12 dalyje 2010 kalendoriniams metams nustatytu pensijų indeksavimo būdu, nebent atitinkamais kalendoriniais metais taikoma nuo ASVG 108h straipsnio 1 dalies nukrypstanti tvarka.“

PG 1965, iš dalies pakeisto *2. Dienstrechts-Novelle 2018* (2018 m. 2-asis viešosios tarnybos teisės aktų pakeitimas, *BGBI. I*, Nr. 102/2018 (toliau – 2018 m. įstatymo pakeitimas), 41 straipsnio 3 dalyje nuo šiol nustatyta:

„3. Iki 1955 m. sausio 1 d. gimusių valstybės tarnautojų, kurie 2006 m. gruodžio 31 d. ėjo tarnybą, bei valstybės tarnautojų, kuriems taikoma 99 straipsnio 6 dalis, pensijos arba su pensijomis susijusios išmokos pirmus tris kartus indeksuojamos ASVG 634 straipsnio 12 dalyje 2010 kalendoriniams metams nustatytu pensijų indeksavimo būdu, nebent atitinkamais kalendoriniais metais taikoma nuo

ASVG 108h straipsnio 1 dalies nukrypstanti tvarka.“ (*Novelle 2018* atliktą pakeitimą *Verwaltungsgerichtshof* pažymėjo pabraukimu)

Novelle 2018 parengiamuosiuose dokumentuose dėl PG 1965 41 straipsnio 3 dalies paaiškinama:

„*Verwaltungsgerichtshof* 2017 m. spalio 25 d. byloje Nr. *Ro 2016/12/0027* išaiškino, kad taikant 41 straipsnio 3 dalį iki 1955 m. gimusių valstybės tarnautojų amžiaus grupė yra diskriminuojama palyginti su po 1954 m. gimusiais (-iomis) valstybės tarnautojais (-jomis), kuriems (-ioms) turėjo būti taikoma 99 straipsnio 6 dalis. Siekiant panaikinti šią diskriminaciją, tie valstybės tarnautojai (-jos), kuriems (-ioms) turėjo būti taikoma 99 straipsnio 6 dalis, atgaline data įtraukiami (-os) į 41 straipsnio 3 dalies taikymo sritį.“

PG 1965, iš dalies pakeisto *Bundesgesetz* (Federalinis įstatymas, *BGBI. I*, Nr. 210/2013) 99 straipsnyje nustatyta:

„XIII SKIRSNIS

Specialiosios nuostatos po 1954 m. gruodžio 31 d. gimusiems (-ioms) valstybės tarnautojams (-jomis), lygiagretusis skaičiavimas

99 straipsnis. 6. Lygiagretusis skaičiavimas netaikomas, jeigu nuo 2005 m. sausio 1 d. įgyto teisę į pensiją suteikiančio bendro stažo dalis, skaičiuojant nuo viso teisę į pensiją suteikiančio bendro stažo, sudaro mažiau negu 5 % arba mažiau negu 36 mėnesius. Tokiu atveju senatvės pensija apskaičiuojama vadovaujantis šio federalinio įstatymo nuostatomis, išskyrus šį skirsnį.“

1955 m. rugsėjo 9 d. *Bundesgesetz über die Allgemeine Sozialversicherung* (*Allgemeines Sozialversicherungsgesetz*, Bendrasis socialinio draudimo įstatymas, toliau – ASVG)

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Bylos dalyvė, gimusi 1946 m. lapkričio 10 d., į pensiją išėjo 2011 m. gruodžio 31 d.
- 2 2012 m. gegužės 9 d. institucijos kasatorės sprendimu buvo konstatuota, kad bylos dalyvė nuo 2012 m. sausio 1 d. turi teisę į mėnesinę 2 438,87 EUR bruto pensiją bei 595,70 EUR dydžio priedą neto.
- 3 Nuo 2015 m. sausio 1 d. bylos dalyvės gaunama senatvės pensija buvo indeksuota. 2015 m. gegužės 20 d. rašte ji pareiškė, kad PG 1965 41 straipsnio 3 dalies taikymas šiuo atveju pažeidžia Tarybos direktyvą 2000/78/EB. PG 1965 41 straipsnio 3 dalis, bylos dalyvės manymu, diskriminuoja vyresnius (iki 1955 m. sausio 1 d. gimusius) valstybės tarnautojus, palyginti su jaunesniais valstybės tarnautojais. Dėl šios priežasties bylos dalyvė paprašė sprendimu pripažinti, kad ji

- turi teisę į jai nuo 2015 m. sausio 1 d. priklausančią valstybės tarnautojo pensiją, bei sumokėti jai skirtumą.
- 4 2015 m. birželio 24 d. institucijos kasatorės sprendimu, taikant PG 1965 41 straipsnio 3 dalį, bylos dalyvei buvo nustatyta 3 176,27 EUR dydžio mėnesinė senatvės pensija.
 - 5 Dėl šio sprendimo pateiktą skundą *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas) 2016 m. rugpjūčio 19 d. sprendimu atmetė kaip nepagrįstą. Teismo manymu, nagrinėjama tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus (pensijos indeksavimo viršutinės ribos nustatymas pagal PG 1965 41 straipsnio 3 dalį po 1955 m. sausio 1 d. gimusiems valstybės tarnautojams) direktyvos nepažeidžia. Nevienodą požiūrį pateisina tai, kad nustatant po 1955 m. sausio 1 d. gimusių valstybės tarnautojų senatvės pensiją taikomas jiems nepalankesnis lygiagretusis skaičiavimas.
 - 6 Bylos dalyvės kasacine tvarka apskųstą *Bundesverwaltungsgericht* sprendimą *Verwaltungsgerichtshof* 2017 m. spalio 25 d. sprendimu panaikino dėl turinio prieštaravimo teisės aktams. *Verwaltungsgerichtshof* teigimu, *Bundesverwaltungsgericht* nurodomas pateisinamasis pagrindas negali būti taikomas, nes lygiagretusis skaičiavimas galioja ne visiems jaunesniems valstybės tarnautojams, o bylos dalyvė, taikant PG 1965 41 straipsnio 3 dalį, yra diskriminuojama, palyginti su tam tikra jaunesnių valstybės tarnautojų grupe.
 - 7 2018 m. spalio 9 d. (nauju) sprendimu *Bundesverwaltungsgericht* bylos dalyvei nustatė 3 182,03 EUR bruto dydžio mėnesinę senatvės pensiją (teisė į senatvės pensiją ir priedas) ir pripažino, kad ji turi teisę į tai, kad jai būtų sumokėtas atitinkamas skirtumas. *Bundesverwaltungsgericht* teigimu, dėl Direktyvos 2000/78/EB 2 straipsnio taikymo viršenybės PG 1965 41 straipsnio 3 dalis negali būti taikoma.
 - 8 Institucija kasatorė dėl šio (naujo) sprendimo pateikė kasacinį skundą, kurį *Verwaltungsgerichtshof* 2019 m. balandžio 30 d. nutartimi atmetė kaip nepriimtina. *Verwaltungsgerichtshof* teigimu, iš tiesų egzistuoja (nedidelė) grupė asmenų, kurie, palyginti su bylos dalyve, dėl amžiaus yra traktuojami palankiau, o PG 1965 41 straipsnio 3 dalyje numatyta viršutinė riba iš tiesų neigiamai paveikė bylos dalyvės senatvės pensijos indeksavimą.
 - 9 2019 m. liepos 25 d. institucijos kasatorės sprendimu, atsakant į (dėl visa ko) pateiktą 2019 m. liepos 17 d. bylos dalyvės prašymą, buvo nustatytas jos senatvės pensijos dydis nuo atitinkamai 2015 m., 2016 m., 2017 m., 2018 m. ir 2019 m. sausio 1 d. Be to, buvo pripažinta, kad 2019 m. sausio–rugpjūčio mėn. laikotarpiu susidarė 84,24 EUR bruto senatvės pensijos permoka, kurią reikia grąžinti valstybei.
 - 10 Institucija kasatorė, priimdama šį sprendimą, rėmėsi tuo, kad diskriminacija dėl amžiaus 2018 m. įstatymo pakeitimu atgaline data buvo panaikinta nustatant, kad PG 1965 41 straipsnio 3 dalis nuo šiol taikoma ir nedidelei grupei asmenų,

palyginti su kuria bylos dalyvė anksčiau buvo diskriminuojama. Taigi naujasis institucijos kasatorės sprendimas neprieštarauja 2018 m. spalio 9 d. *Bundesverwaltungsgericht* sprendimui.

- 11 Bylos dalyvės senatvės pensiją už 2015 m. institucija kasatorė apskaičiavo taip pat kaip ir 2015 m. birželio 24 d. sprendime. Institucijos kasatorės teigimu, spalio 9 d. *Bundesverwaltungsgericht* sprendime nustatyto dydžio pensija, išmokėta 2015 m. sausio–2018 m. gruodžio mėn. laikotarpiu, buvo gauta sąžiningai, todėl jos nereikalaujama grąžinti. Tačiau, nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojus minėtam įstatymo pakeitimui, nebegalima remtis sąžiningu pensijos gavimu, todėl bylos dalyvės senatvės pensijos permoka turi būti atskaityta.
- 12 *Bundesverwaltungsgericht*, į kurį vėl buvo kreiptasi, pripažino, kad prašymas nustatyti senatvės pensijos dydį už 2015 m. prieštarauja išspręstai bylai, todėl turi būti atmestas. Teismas taip pat nustatė pensijos dydį už 2016–2020 m. ir pripažino, kad permokos nebuvo.
- 13 Motyvuodamas savo sprendimą, *Bundesverwaltungsgericht* pažymėjo, kad nagrinėjama diskriminacija dėl amžiaus įstatymo pakeitimu buvo pašalinta iš įstatymo teksto, tačiau vien tai dar nereiškia, kad bylos dalyvė nebėra diskriminuojama. Apskaičiavimo metodas nebuvo pakeistas: tiesiog atgaline data buvo vėl taikytos netaikytinomis pripažintos sumos. Todėl teisinė padėtis dėl įstatymo pakeitimo iš esmės nepasikeitė, o PG 1965 41 straipsnio 3 dalis ir toliau negali būti taikoma, nes pažeidžia Sąjungos teisę.
- 14 Dėl šio sprendimo pateiktame kasaciniame skunde institucija kasatorė pažymėjo, kad teisinės padėties pakeitimas atgaline data reiškia, jog išspręstos bylos nėra. Nėra jokių viršenybę turinčių reikalavimų, kurie teisės aktų leidėjui draustų riboti teises. Austrijoje pagrindinės socialinės teisės netaikomos, o Europos socialinė chartija neturi konstitucinio statuso, be to, jai taikoma teisėtumo išlyga, todėl paprastas teisės aktų leidėjas iš principo turi teisę keisti socialines teises suinteresuotų asmenų nenaudai. Nors būtina atsižvelgti į su sąžiningai įgytomis teisėmis susijusius lūkesčius, o senatvės pensijų gavėjai privalo būti apsaugoti, tai tėra galiojančios normos taikymo srities išplėtimas atgaline data, o apribojimo intensyvumas yra palyginti menkas. Be to, teisės aktų leidėjas šiuo įstatymo pakeitimu siekė pašalinti nustatytą diskriminaciją.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 15 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo suformuotoje jurisprudencijoje pripažinta, kad, esant Sąjungos teisei prieštaraujančiai diskriminacijai, garantuoti lygybės principo laikymąsi galima tik užtikrinant, kad diskriminuojamų grupių nariams būtų suteikta tokia pati nauda kaip ir privilegijuotosios grupės nariams. Nagrinėjamu atveju nacionalinis teismas turi netaikyti diskriminuojančios nuostatos, o diskriminuojamam valstybės tarnautojui turi būti išmokėtas pensijos skirtumas. Tai turi būti taikoma tol, kol diskriminacija bus veiksmingai pašalinta.

- 16 Pagal iki 2018 m. įstatymo pakeitimo galiojusius teisės aktus egzistavo trys valstybės tarnautojų grupės, kurių pensijos kasmet būdavo indeksuojamos skirtingais būdais. Pirmosios grupės pensijos pirmuosius trejus metus būdavo indeksuojamos iki tam tikros ribos, antrosios grupės atveju buvo taikomas lygiagretusis skaičiavimas, o trečiajai grupei nebuvo taikomas nė vienas iš šių metodų. 2017 m. spalio 25 d. sprendime *Verwaltungsgerichtshof* pripažino, kad pirmajai grupei priklausanti bylos dalyvė buvo diskriminuojama dėl amžiaus, palyginti su trečiosios grupės dalyviais.
- 17 2018 m. įstatymo pakeitimu atgaline data trečioji (privilegiuotoji) grupė buvo panaikinta nustatant, kad PG 1965 41 straipsnio 3 dalis taikoma ir šiai grupei, o diskriminacija buvo pašalinta nustatant, kad trečioji grupė ir (iki šiol neprivilėgiuota) pirmoji grupė atgaline data atsiduria tokioje pat nepalankioje padėtyje.
- 18 Po šio įstatymo pakeitimo institucija kasatorė konstatavo, kad bylos dalyvė turi tokias pat teises į pensiją, kaip ir nustatytos 2015 m. birželio 24 d. institucijos kasatorės sprendime, nors šiuo laikotarpiu – netaikant Sąjungos teisę pažeidžiančio nacionalinės teisės akto – jau egzistavo įsiteisėjusių teismo sprendimu pripažintos teisės į pensiją. Todėl gali būti, kad 2018 m. įstatymo pakeitimas pažeidžia teisinio saugumo principą.
- 19 Be to, pagal Sąjungos teisę taikoma pareiga diskriminaciją pašalinti nedelsiant ir visiškai bei draudžiama panaikinti privilegiuotosios asmenų kategorijos lengvatas. Tačiau 2018 m. įstatymo pakeitimu ankstesnės privilegiuotosios asmenų kategorijos lengvatos yra panaikinamos. Be to, kyla klausimas, ar ši jurisprudencija, grindžiama pirminėje ir antrinėje teisėje draudžiamu diskriminavimu dėl lyties, gali būti taikoma tik antrinėje teisėje draudžiamam diskriminavimui dėl amžiaus.
- 20 Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją išimtiniais atvejais galima atgaline data imtis priemonių, kuriomis siekiama nutraukti Sąjungos teisei prieštaraujančią diskriminaciją, su sąlyga, kad šiomis priemonėmis tinkamai atsižvelgiama į teisėtus suinteresuotų asmenų lūkesčius ir kad jos iš tiesų atitinka privalomąjį bendrojo intereso pagrindą. Rimta grėsmė finansinei atitinkamos pensijų sistemos pusiausvyrai gali būti privalomasis bendrojo intereso pagrindas, tačiau valstybės tarnautojų senatvės pensijos Austrijoje mokamos iš valstybės biudžeto, o ne iš pensijų sistemos.
- 21 Iki šiol dėl diskriminavimo dėl amžiaus Teisingumo Teismas iš principo yra pripažinęs, kad privilegiuotosios grupės įgytų teisių privalo būti paisoma. Tačiau taip nėra pagrindinėje byloje. Finansinė kompensacija (sumokant sumos, kuri priklausytų nesant diskriminacijos, skirtumą) pagal jurisprudenciją diskriminacijos dėl amžiaus atvejais nėra privaloma, tačiau su sąlyga, kad yra paisoma buvusios privilegiuotos grupės įgytų teisių. Iki šiol nebuvo nuspręsta, kokiais atvejais, kokiomis aplinkybėmis ir kokių dydžiu minėtasis skirtumas gali būti mažinamas. Bet kuriuo atveju – kiek galima spręsti – niekada nebuvo

pripažinta, kad Sąjungos teisės nepažeistų nauja, atgaline data įsigaliojančia nuostata nustatomas anksčiau privilegijuotos grupės teisių prilyginimas anksčiau neprivilegijuotos grupės teisėms, kai anksčiau dėl amžiaus diskriminuotas asmuo neįgyja jokių su finansiniais reikalavimais susijusių teisių.

- 22 Be to, dėl 2018 m. įstatymo pakeitimo bylos dalyvės pensija, palyginti su tuo atveju, jeigu diskriminacinės nuostatos būtų netaikomos, nemaža dalimi sumažėja.
- 23 Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją valstybės narės privalo nustatyti būtinas teisių gynimo priemones, kad būtų užtikrinta veiksminga teisminė apsauga srityse, kuriose taikoma Sąjungos teisė. Tačiau, atgaline data pabloginus iki šiol privilegijuotos grupės teisinę padėtį, teisių gynimo priemonių veiksmingumas būtų sumenkintas, jeigu kaip atitinkanti Sąjungos teisę būtų traktuojama teisės nuostata, kuria leidžiama atgaline data pašalinti teismo konstatuotą diskriminaciją, neužtikrinant, kad diskriminuotiesiems bus padengtas atitinkamas pajamų skirtumas.
- 24 Jeigu 2018 m. įstatymo pakeitimas būtų laikomas atitinkančiu Sąjungos teisę, apie diskriminaciją pareiškę valstybės tarnautojai dėl ginčo patirtų finansinių sąnaudų, o pripažinimas, kad jie buvo diskriminuojami, neatneštų jiems jokios naudos.
- 25 Be to, valstybės tarnautojų, kurie ėmėsi ginti savo Sąjungos teisėje įtvirtintas teises, grupėje, viena vertus, yra pogrupis, kuriam jau buvo išmokėtos pagal nediskriminacinį metodą apskaičiuotos senatvės pensijos ir kuris turi teisę pasilaikyti šias permokas, kita vertus, pogrupis, kuriam kol kas tokios pensijos nebuvo mokamos ir kuris jokios finansinės naudos negavo. Kuriame pogrupyje valstybės tarnautojas yra, galiausiai iš esmės priklauso nuo aplinkybių, kurioms jis neturi jokios įtakos, ty. nuo to, ar ir kaip kompetentingos institucijos ir administraciniai teismai nusprendė arba kokį metodą taikė konkrečiu atveju, todėl atrodo, kad kyla abejonių dėl Sąjungos teisėje įtvirtintų teisių gynimo priemonių, kurių ėmėsi atitinkami valstybės tarnautojai, veiksmingumo bei bendrojo vienodo požiūrio principo.